

MEDIACIÓ A TRAVÉS DE CONCEPTES

DEFINICIÓ DE CONCEPTE I LA SEVA IMPORTÀNCIA PER A L'APRENTATGE: De l'experiència a la conceptualització per tornar a l'experiència

O. Esteve

1. DEFINICIÓ DE 'CONCEPTE'

(Viquipèdia)

El **concepte** és l'abstracció intel·lectual de les característiques o notes essencials d'un element físic o ideal, i pràcticament és tota aquella especificació que se li dona algun objecte, treball, etc.

Mitjançant els conceptes comprem el que una cosa és, sigui col·lectiu o individual, o el que aquesta situació suposa, separant el que té de comuna amb altres coses i situacions, del que és únic i irrepetible. Això comú, aplicable a altres coses i situacions té per això un caràcter universal; per tant els conceptes són universals, doncs es refereixen a molts individus, coses, o situacions. És a dir, el concepte universal és la forma o formalitat sota la qual comprem les coses i les situacions.

Gràcies als conceptes podem nomenar i expressar les coses i situacions amb paraules, el que fa possible construir els llenguatges. Les paraules signifiquen conceptes universals.

Per mitjà del llenguatge podem compartir el conegut individualment i subjectiu i, en la mesura en què els altres puguin comprendre el mateix, el coneixement adquireix un caràcter objectiu. D'aquí la importància dels conceptes. Per això quan no sabem alguna cosa diem que "no tenim ni idea". Per tant, la formació del concepte està íntimament lligat a l'aprenentatge, això significa que tots els elements, incloent llenguatge i cultura, i la informació percebuda pels sentits que sigui accessible al moment que una persona construeix el concepte d'alguna cosa o algú, influeixen en la *conceptualització*. El coneixement de l'experiència sempre és concret, té una referència a una cosa, una situació o alguna cosa que és únic i irrepetible. D'altra banda, l'experiència sempre és subjectiva.

2. CONSEQÜÈNCIES PER A LA INTERVENCIÓ FORMATIVA

En el procés formatiu, quan arribem a la fase de contrast amb altres alternatives proposades per persones expertes, no es tracta d'*anar provant, observant i avaluant les noves maneres de fer que es van introduint sinó molt més d'anar construint un model didàctic propi basat en les línies establertes per la recerca educativa.*

Aquesta construcció necessita d'una base sòlida que ha de servir per fonamentar l'aplicació del model didàctic que es construeix. Què implica l'acció de fonamentar?

Podríem dir que el primer que implica és saber respondre a la pregunta *Per què faig el que faig?*. En part sí, però hem de parar atenció en no deixar passar respostes que poden ser

massa simplistes. Una resposta simplista seria, per exemple, *'per què els alumnes semblen més motivats'*. No pensem que la resposta és dolent (al contrari!!) però no és una resposta fonamentada, és una resposta que prové de l'experiència i, per tant, subjectiva. Per això hem d'esbrinar quines altres accions implica el *fomentar*. Són, entre altres, aquestes:

FONAMENTAR ACCIONS PEDAGÒGIQUES
1. Descripció detallada de les experiències personals a l'aula, del que es fa en relació a l'objecte d'estudi en la formació (com ara ABP, aprenentatge-ensenyament per competències, etc.)
2. Relació concisa de les experiències amb els paradigmes teòrics corresponents (cercar la pròpia actuació en les bases conceptuals de les teories d'aprenentatge i ensenyament que sustenten els models didàctics que es volen treballar en la intervenció formativa)
3. Justificació detallada de 'les millors opcions' respecte als principis teòrics que millor sustenten la proposta didàctica que va construint cadascú

Concreció dels descriptors

'Descripció detallada' = explicant exactament a) els tipus diversos d'activitats que es fan a classe; b) els diferents procediments que utilitza el professor / la professora per a ensenyar

'Relació concisa' = detallant a) el nom del principi teòric així com les seves característiques; i b) la raó per la qual es relaciona l'experiència analitzada amb el paradigma teòric o les explicacions teòriques seleccionades

'Justificació detallada' = explicant exactament *per què* una opció és millor que una altra. Per a aquesta justificació és necessari

- a) apel·lar a les **característiques** exactes dels paradigmes escollits
- b) així com fer explícits els **conceptes clau** dels mateixos

S'han d'aportar un mínim de dues raons.

El procés descrit mostra les característiques d'un modelatge cognitiu, necessari des de les teories més actuals d'aprenentatge, per afavorir l'aprenentatge significatiu, també en la formació de professorat. La raó és que aquest tipus de modelatge fomenta el pensament crític i, per tant, la mirada crítica envers als processos d'aula.

3. ASPECTES CLAU DEL PROCÉS DE CONCEPTUALITZACIÓ PER A FER AVANÇAR EN L'APRENENTATGE

La manera com i quan es presenta i es fa treballar la o les TTT és cabdal. No totes les maneres porten a crear el vincle necessari entre la P (o E = experiència) i la T per fer avançar en la pròpia pràctica docent.

Des de diferents estudis sobre modelatge cognitiu i metacognitiu, s'apunta cap a les consideracions següents:

- Importància del tipus d'**organització de la intervenció** educativa (no tota intervenció educativa ajuda a l'aprenent o la persona en formació a arribar a un major control de l'objecte d'estudi). El nostre tipus d'estructura (*meso*) ja segueix els principis descrits
- Importància de la introducció d'**activitats reflexives** basades en procediments inductius (les persones en formació com a 'quasi investigadors de la matèria'). En aquest cas, les activitats reflexives han d'ajudar a la **verbalització** del coneixement tàcit per convertir-lo en coneixement explícit.
- Importància d'anar **modelant**, a partir d'aquest tipus d'activitats, la construcció de la conceptualització (modelatge cognitiu i metacognitiu). Per això, l'activitat haurà de fer sorgir la necessitat de treballar els conceptes per tal de poder-la realitzar. El procés descrit al punt 2 d'aquest document concreta aquest modelatge.
- Importància de la incorporació d'aquest tipus d'activitats dins de **sistemes col·lectius d'activitat**. D'aquí la importància del treball en equip, en grups petits, en la formació.
- Importància de presentar els conceptes (en el cas de l'ensenyament explícit) no només de forma verbal sinó en **format fàcilment accessible, integrat i concís**. Les 'explicacions' de la persona que introdueix la T ha d'anar acompanyada, o precedida, per mapes conceptuals o formes similars, totes elles sintètiques i amb un llenguatge accessible.
- Importància de la idea que per a **aprendre un concepte s'han d'aprendre tots els conceptes** (treball dins de la complexitat). És molt important plasmar d'entrada tots els components relacionats amb el model didàctic que es volen treballar i anar focalitzant poc a poc en cadascun d'ells, sempre relacionant-los amb el tot (veure al respecte les següents pàgines web:
http://www.edu365.cat/aulanet/comsoc/complex_index.htm
<http://www.xtec.cat/~cparella/Articles/complexitatneusbonill.pdf>
- Importància de la **qualitat del contingut** per a organitzar i conduir processos d'aprenentatge. D'aquí emergeix la necessitat d'elaborar a fons els models didàctics, en el sentit de presentar-los des de la seva fonamentació teòrica i no només des del vessant pràctic (sempre, però, en connexió entre ells)

4. CONCRECIÓ D'UN PROCÉS DE MODELATGE PER A LA CONCEPTUALITZACIÓ

1ªFASE: Modelatge

Les persones en formació concreten en forma d'esquema o format similar la seva representació del concepte (ABP, treball per competències, o el que sigui). Això seria la representació del que en PR anomenem 'Marcs de referència propis' i que serveixen per a verbalitzar el 'model mental' que activa la manera de fer a l'aula en relació a l'objecte d'estudi en la formació (pas del coneixement tàcit per a convertir-lo en coneixement explícit)

2ª FASE: Modificació de models a través del *contrast*

Es tracta d'un procés d'experimentació formativa en el qual la persona en formació va modificant (ampliant, canviant, etc.) el seu model inicial, el seu marc de referència, a partir del contrast amb conceptes i models teòrics introduïts pel més expert (en aquest cas, és molt important la figura de l'expert i, com dèiem més amunt, la qualitat de la T!!!)

3ª FASE: Aplicació dels models desenvolupats

La conceptualització s'ha de materialitzar en l'activitat. En aquest sentit, les idees del model reelaborat hauran de ser 'esmicolades' en accions concretes. En la metodologia de la PR, aquesta materialització adopta la forma d'un pla d'acció.

4ª FASE: Monitorització i avaluació

Aquestes accions ja es contemplen en el pla d'acció de la PR